

САЦЫЯЛІНГВІСТЫЧНЫ ПАРТРЭТ БЕЛАРУСКАМОЎНАГА ІНСТАГРАМ-БЛОГЕРА

Л. А. Петрусёва

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
elpetruseva@yandex.by,*

навуковы кіраўнік – Г. І. Басава, кандыдат філалагічных навук, доцент

У артыкуле апісваюцца асаблівасці маўленчай культуры айчынных блогераў, змест і функцыянальна-стылёвы дыяпазон тэкстаў. Адзначаецца, што большасць беларускамоўных блогаў – гэта рэфлексійныя дзённікі аўтараў, якія адрозніваюць надзвычайная шчырасць, мастацкі пошук, часам імкненне да эксперыменту, неабмежаваныя магчымасці самавыяўлення на мове тытульнай нацыі. Аўтары прыходзяць да высновы, што аналіз тэкставага сегмента прасторы Instagram нашай краіны сведчыць пра развіццё новай беларускай пісьменасці.

Ключавыя словы: «Інстаграм»; блогінг; стылістычны аналіз; беларускамоўны партрэт.

На сёння благасфера – распаўсюджаная і ўжо звычайная з’ява для ўсіх нас. У наш час больш лёгка сказаць, у каго няма свайго блога, чым у каго ён ёсць. З дапамогай інтэрнэту і блогаў пачала развівацца так званая грамадзянская журналістыка. Але нас больш зацікавіла тое, як развіваецца беларуская мова ў кантэксце сацыяльных сетак, у прыватнасці Інстаграм. Як адзначае прафесар В. І. Іўчанкаў, «успрыманне інфармацыі становіцца не лінейным, а кліпавым». Даследчык Ю. В. Шчурына лічыць, што «дыскурс Інстаграм фарміруецца як гіпертэкст. Пад гіпертэкстам у гэтым выпадку маецца на ўвазе асобая форма арганізацыі пісьмовага тэксту, апасродкаваная камп’ютарнай прасторай, для якой характэрны працэс нелінейнага пісьма і чытання» [2].

Мы правялі аналіз асаблівасцей маўленчай культуры беларускамоўных блогераў і аналіз сродкаў мастацкай выразнасці – тропай і стылістычных фігур. Вызначэнне дыяпазону функцыянальных стыляў маўлення, дамінуючых у тэкстах, – аб’ектаў даследавання – з’яўляецца спробай стварэння накіду/эскізаў калектыўнага маўленчага партрэта беларускамоўнага блогера. Аналіз ахапіў 138 блогераў, тэкставыя стужкі якіх налічваюць не менш за сто падпісчыкаў кожная. Даследаванне было праведзена на працягу года (з 2020 г. па 2021 г.).

Назіранні дазваляюць сцвярджаць прысутнасць абсалютна ўсіх функцыянальных стыляў маўлення: навуковага, публіцыстычнага, афіцыйнага,

мастацкага і гутарковага. Акрамя таго, у «Інстаграм» прысутнічае яшчэ адзін стыль – рэлігійны. Ён прадстаўлены на старонках, што вядуцца праваслаўнымі і каталіцкімі святарамі. Напрыклад, ксёндз Вячаслаў Барок @viachaslau_barok. У яго тэкстах прасочваюцца ўсе рысы, уласцівыя параметрам «рылігійнага стылю»: ацэначныя моўныя сродкі, сімвалізацыя фактаў і падзей нябачнага свету, выхаванне вернікаў у духу заповедзей хрысціянскай маралі, толькі становіцца эмацыянальнае ўздзеянне, аўтарская індывідуальнасць, напеўнасць – спецыфічнасць рэлігійных служб, адсутнасць нелітаратурных элементаў, асабліва архайчна-ўзнёслая танальнасць, рэлігійная лексіка, якая надае маўленню своеасаблівы каларыт. Часцей за ўсё гэта пропаведзі ці цытаты з Бібліі (Святога пісання), якія скіраваны да вернікаў-чытачоў.

Даследуючы тэксты на прадмет функцыянальнай стылістыкі, высветлілі, што дамінуючым стылем на старонках беларускамоўных блогаў з’яўляецца публіцыстычны. І гэта натуральна, таму што блогер імкнецца, каб напісаныя тэксты былі як мага хутчэй прачытаны. Блогерскія тэксты – гэта паведамленне, што пасылаецца грамадству, людзям. Яго мэта – данесці пэўную думку ці зварот да людзей, падзяліцца эмоцыямі.

«Інстаграм» становіцца ў пэўным сэнсе трыбунай, з якой можна звяртацца да вялікай колькасці людзей. Што тычыцца чытачоў, мы згодны з А. А. Градзюшкам у тым, што для іх такі фармат зносін з’яўляецца прывабным тым, што аўтары «ўцягваюць» іх у гутарку і «дапамагаюць адчуць сябе ўключанымі ў дыскусію» [5].

Такім чынам, беларускамоўны «Інстаграм» увабраў у сябе абсалютна ўсе функцыянальныя стылі маўлення: навуковы, гутарковы, публіцыстычны, рэлігійны, афіцыйны і мастацкі. Разам з тым звярнулі ўвагу на той факт, што на старонках беларускамоўных блогаў можна назіраць «дыфузію» стыляў. Гэты факт можна ўбачыць на прыкладзе наступных блогаў: @agna.by, hodna.by, @kupalauski, lohkaia mova, hosciechka, @letytsennik, @jala_ogrenicz, @cesliary, @azs_a100, @viachaslau_barok, @bogdanovichmuseum, @history.nn, @valentinaskibal, @marhosza, @banifacyj, @artsiadziba, belaruski_blog, @yazvinski, @art_feliks, @tradycja, @budzmbelarusami, @debatnyklud, @places_of_belarus, @bolacka, @batloosco, @speunyshod, @julius198508, @nasha_piva, @wajciushkewich, @relikt.belarus, @bashykevich, @mikola_dziadok.

У нашай працы была зроблена спроба даказаць, што менавіта беларускамоўныя тэксты «Інстаграм» можна разгледзець паводле класічнай сістэмы жанраў. Даследчык В. П. Рагойша дае наступнае азначэнне: жанр – гістарычна акрэслены, адносна ўстойлівы тып мастацкай формы, дзе структура пэўных фармальных прыкмет (архітэктанічных, вобразных,

моўных) выяўляе больш-менш канкрэтны мастацкі сэнс [3, с. 89]. Акрамя таго, была выяўлена і ахарактарызавана разнастайнасць мастацкіх жанраў, прадстаўленых беларускамоўнымі блогерамі ў «Інстаграм». На падставе тэкставага матэрыялу беларускамоўных благаў было выяўлена, што жанры ў Інстаграм адносяцца да лірыкі і эпасу. Адзначым, што жанры інстаграм-благаў маюць кароткую форму, таму што як жанры вялікіх памерах форм з'яўляюцца незапатрабаванымі ў кантэксце сацыяльных сетак. У выніку даследавання былі выяўлены наступныя жанры:

1) вершы (цытаваныя вершы вядомых паэтаў, уласна-аўтарскія паэтычныя творы, пераклады замежнай паэзіі на беларускую мову);

2) эсэ;

3) апавяданні;

4) нарысы;

5) коміксы;

6) фельетоны;

7) казкі;

8) эпітафіі;

9) навэлы;

10) абразкі (жанр, характэрны для беларускай і польскай літаратуры).

Менавіта сярод мастацкіх тэкстаў вылучаюцца такія ўзоры, якія можна ахарактарызаваць як спробу мастацкага самавыражэння беларускамоўных блогераў.

Яшчэ адным складнікам прагматыкона з'яўляецца тэматычнае кола, якое разгортваецца блогерамі на старонках створаных імі тэкстаў. Менавіта тэмы сведчыць аб неабыхавасці і глыбіні светаадчування маўленчай асобы. Сярод тэм, якія дамінуюць на старонках беларускамоўных інстаграм-благаў, адзначым наступныя:

1) тэма гістарычнага мінулага: @history.nn, @histby, @vicukv, @1920.by;

2) экалагічная тэма: @dbajuby;

3) адукацыя: @hosciechka, @marhosza;

4) сэксізм і фемінізм: @letytsennik, @jala_ogrenicz;

5) каранавірус і яго наступствы: @be_pacifik, @veronikarzheusskaya;

6) прадпрымальніцтва: @ales_vau, @cesliary, @azs_100;

7) маральна-рэлігійная тэма: @viachaslau_barok, @letytsennik;

8) пытанні роднай мовы, беларускага мовазнаўства: @vicukv, @belaruski_blog, @lohkaja_mova;

9) тэма мастацтва і нацыянальнай культуры: @karolina_ewa, @jala_ogrenicz, @banifacyj, @knihi.

Наступным складнікам маўленчага партрэта беларускамоўных блогераў з'яўляецца лексікон беларускіх Інстаграм-блогераў. Агульнаславянскія

і агульнаўсходнеславянскія словы складаюць ядро слоўніка сучаснай беларускай мовы, найбольш важную і ўстойлівую яго частку. Таму натуральна, што гэтыя словы дамінуюць у лексіцы беларускіх інстаграм-блогераў. Але сустракаецца і запазычаная лексіка: *эпідэмія, метро, кафэ, амерыкана, бальшавік, страйкаваць* і г. д. Паводле навізны і ўстарэласці слоў можна сцвярджаць, што пры напісанні пастоў блогеры звычайна карыстаюцца словамі актыўнай лексікі, але ёсць выпадкі выкарыстання і пасіўнай лексікі, якая прадстаўлена гістарызмамі: *ліцвін, ВКЛ, мястэчка, пані, сяляне, павет, баярын, гітлераўцы*; архаізмамі: *Менск, маёнтак, жаўнёр, асочнік*; неалагізмамі: *хэйт, хейт, падкаст, сэксізм, фемінізм, бізнесовец, інфа*. Выкарыстоўваюцца аўтарскія наватворы беларускіх класікаў: *ваб, мус, вечнабыт, яснаглядзі, сядзелец, беларушчына, гадагадоўля*; сутракаюцца аказіяналізмы: *карацелька (беларускі варыянт story), падабайка*; варварызмы: *трэш, жлоб, сэлфі, блэк ліст, рэпост, лайк, окей*. Таксама прысутнічаюць у тэкстах і дыялектызмы: *гэны, вакно, дзевачка, кружля, муло, вушкі*. Але на старонках беларускамоўных блогаў цалкам адсутнічае ненарматыўная лексіка, якая ў вялікай колькасці прадстаўлена ў рускамоўных блогах «Інстаграм». Паводле сферы ўжывання слоў намі было выяўлена, што беларускамоўныя блогеры «Інстаграм» часцей за ўсё выкарыстоўваюць агульнаўжывальную лексіку, але сустракаецца і лексіка абмежаванага ўжывання, якая прадстаўлена тэрмінамі: *мімікрыраваць, яканне, суфікс, дзеяслоў, каранцін, каранавірус, эпідэмія, назоўнік*; прафесіяналізмамі: *рыштаванні, скрынка, СІЗА, прысуд, содні, пэндзаль*; жарганізмамі: *гоннік, міліцыянт, Бацька, сарцір, сэканд, народзец, хлорка, дызель*. На нашу думку, асобна стаяць словы рэлігійнага зместу: *ксьёндз, касцёл, паломнік, малітва, сінагога, крыж, царква, каталік, храм, хрысціць*.

Такім чынам, можна зрабіць наступную выснову: лексіка большасці з блогераў з'яўляецца адметнай у лінгвістычным аспекце складнікаў маўленчага партрэта. Уменне блогераў спалучаць беларускую лексіку з запазычанымі і дыялектнымі словамі, інсталяваць розныя стылі і жанры – усё гэта робіць іх тэксты цікавымі і адметнымі.

Аналіз беларускіх тэкстаў на прадмет адпаведнасці арфаграфічна-граматычным нормам сучаснай беларускай мовы паказаў рэдкія выпадкі адхілення ад кадыфікаваных варыянтаў: [*на рэчкі*] (норма [*на рэчцы*]), [*вакно*] (норма [*акно*]), [*дорога*] (норма [*дарога*]), [*тваі*] (норма [*твае*]), [*свай*] (норма [*свае*]). Пераважная большасць блогераў, валодае літаратурнай мовай на дастаткова высокім узроўні. Аднак неабходна адзначыць, што некаторыя з іх свядома карыстаюцца арфаграфічна-граматычнымі нормамаі з граматыкі Браніслава Тарашкевіча. Напрыклад: @viva16712: «*Восеньскія*

замалёўкі на вуліцах Менску», @mr.skrept: «Самае Высокае ня ёсьць Дасканалым».

Беларускамоўныя блогеры выкарыстоўваюць наступныя ветлівыя звароты ў пачатку сваіх пастоў: «Сябры», «Шаноўныя сябры», «Спадарства», «Беларусы і беларусачкі», «Шаноўнае спадарства», «Даражэнькія», «Прыгажуні» і г. д.

У выніку аналізу асаблівасцей сінтаксічных канструкцый блогаў высветлілася, што адной з дамінуючых рыс беларускамоўнага кантэнту «Інстаграм» з’яўляюцца пыталныя сказы. Менавіта пры дапамозе пыталных сказаў блогеры звяртаюцца да беларускай супольнасці: «Ведаеце, дзе я? Што гэта за краіна?», «А вы ведалі, што сёння падвойнае свята?», «Чаму я так здзівілася?» Ёсць варыянты?, «Як жа аб’яднаць традыцыю і сучаснасць?» і г. д. Пытаннем блогеры як бы запрашаюць да дыялогу. Зварот да такой сінтаксічнай канструкцыі ў большасці выпадкаў мае камунікатыўны сэнс, таму што падпісчыкі досыць часта актыўна рэагуюць на пытанне блогераў.

Звяртаюць на сябе ўвагу і назывныя сказы, якія звычайна знаходзяцца ў пачатку тэкста: @art_feliks: «Цёплы адвячорк. Унутраны дворык галерэі», «Дуб Вітаўта», @lepshaja: «Палац Агінскіх у Віцебску», «Лавелас, знахар і вышивальнік», @machuskialex: «Сцежка ў неба...Хто са мной?».

Яшчэ адна сінтаксічная схема, якая часта інсталюецца ў структуру беларускамоўных Інстаграм-тэкстаў, – гэта сказы, дзе дзейнік і выказнік выражаюцца назоўнікамі ў назоўным склоне. Падобныя сказы можна знайсці амаль ва ўсіх блогераў: «Гісторыя – цікавая рэч», «Беларусь – мая Радзіма», «Чорны колер у архітэктуры – гэта сучасны трэнд альбо традыцыя» і інш.

Досыць часта адзначаюцца ў корпусе беларускамоўных тэкстаў рытарычныя пытанні: «Ці трэба беларусам свята, каб спяваць?», «Які беларус не ведае Бону Сфорцу?», «Дзе я была? Хто я такая?».

Дзеясловы загаднага ладу – адна з улюбёных граматычных форм, што выкарыстоўваецца на старонках беларускамоўных блогаў: «Спявайма разам», «Пишыце ў дырэкт», «Трымайцеся» і г. д.

Яшчэ адной рысай прагматыкона беларускамоўных блогераў з’яўляецца іронія. Менавіта іронія дазваляе блогерам выказаць уласныя негатыўныя адносіны да некаторых падзей, асоб ці саміх сябе: «Мне ўжо некалькі чалавек казалі, што так выглядае крызіс сярэдняга ўзросту. І я, канешне, паверыла. Пахіхікала ветліва. Але не, так выглядае самая лепшая прычоска ў жыцці....».

Выяўленыя намі прыклады і іх аналіз сведчаць пра тое, што аўтары, тэксты якіх даследаваліся, вызначаюцца высокім узроўнем моўна-культурнай адметнасці і маўленчай матывацыі. Звяртаюць на сябе ўвагу

і сродкі мастацкай выразнасці – трыпы і стылістычныя фігуры. Яны – уплыў на эмацыянальную атмасферу ў Сеціве. Мы палічылі неабходным праз аналіз асобных тэкстаў прэзентаваць некаторыя мастацкія сродкі, якія дамінуюць у беларускамоўным «Інстаграм». Акрамя таго, намі былі выяўлены звароткі (*Купала! Некалі заранка цябе наталяла. Максіме! Зорка Венера цябе акрыляла!*), эпітэты (*чароўным чынам, хрыплы, прастужаны голас, блытаная партытура, панурае, журботнае, паламаныя аканіцы*), сінекдаха (*прывезла на нашыя землі Еўропу*), адухаўленне (*бярвенні-кракадзілы*) і інш.

Даследаванне тэкставых каментарыяў блогераў засведчыла, што адным з дамінуючых матываў выдання блога з’яўляецца неабходнасць/запатрабаванасць моўнай асобы ў рэфлексіі ў Сеціве. Такім чынам, большая частка беларускамоўных блогераў – гэта рэфлексійныя дзённікі аўтараў, якія адрозніваюць надзвычайная шчырасць, мастацкі пошук, імкненне да эксперыменту, неабмежаваныя магчымасці самавыражэння. Найбольш яркія і выразныя, на нашу думку, тэксты сустракаюцца ў наступных блогах: @lohkaja_mova, @hosciechka, @letytsennik, @jala_ogrenicz, @cesliary, @azs_al00, @viachaslau_barok, @bogdanovichmuseum, @history.nn b і г. д.

Такім чынам, можна сцвярджаць, што беларускамоўныя блогеры карыстаюцца у паўсядзённым жыцці беларускай мовай, але часам ў іх тэкстах можна назіраць парушэнне арфаграфічных, стылістычных, пунктуацыйных, лексічных норм, часам адчуваецца празмерная эмацыянальнасць і суб’ектыўнасць. Аналіз тэкставага сегмента прасторы «Інстаграм» нашай краіны засведчыў росквіт новай беларускай пісьменнасці, бо менавіта гэтая сацыяльная сетка паспрыяла з’яўленню шэрагу найцікавейшых асоб, здольных ствараць арыгінальныя непаўторныя тэксты, якія могуць разглядацца як новая беларуская літаратура.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. DIGITAL 2021: BELARUS [Электронны рэсурс] / Kepios. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2021-belarus> (дата абарашчэння: 09.10.2021).
2. Шурина Ю. В. Жанровое своеобразие социальной сети Instagram [Электронны рэсурс]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zhanrovoe-svoeobrazie-sotsialnoy-seti-instagram/viewer> (дата абарашчэння: 10.10.2021).
3. Рагойша В. П. Паэтычны слоўнік. Мінск: Вышэйшая школа, 1987. 414 с.
4. Ивченко В. И. Пять тезисов о коммуникативных рисках современности [Электронны рэсурс]. URL: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/252348/1/486-490.pdf> (дата абарашчэння: 10.10.2021).
5. Градюшко А. А. Новые формы представления контента в интернет-СМИ [Электронны рэсурс]. URL: <https://elib.bsu.by/handle/123456789/16659> (дата абарашчэння: 10.10.2021).